Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.04.2020, sp. zn. 22 Cdo 1205/2019, ECLI:CZ:NS:2020:22.CDO.1205.2019.1

Číslo: 103/2020

Právní věta: Při vypořádání společného jmění manželů zaniklého podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, se zásadně vychází z obvyklé ceny věci a jejího stavu v době rozhodování soudu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.04.2020

Spisová značka: 22 Cdo 1205/2019

Číslo rozhodnutí: 103

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Cena věci (o. z.), Společné jmění manželů, Vypořádání SJM

Předpisy: § 740 předpisu č. 89/2012Sb. ve znění od 01.01.2014

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 25. 5. 2018, č. j. 17 C 364/2016-201, ve znění opravného usnesení Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17. 4. 2018, č. j. 17 C 364/2016-208, a opravného usnesení Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 25. 5. 2018, č. j. 17 C 364/2016-211, přikázal ze zaniklého společného jmění účastníků do výlučného vlastnictví žalobkyně majetkové položky v rozsudku blíže specifikované. Do výlučného vlastnictví žalovaného přikázal bytovou jednotku číslo 1386/1 v budově č. p. 1, stojící na pozemku parc. č. st. 2, spoluvlastnický podíl o velikosti 714/14244 na společných částech budovy č. p. 1 a spoluvlastnický podíl o velikosti 712/14244 na pozemku parc. č. st. 2, vše v k. ú. P. a obci H., zapsané na LV č. 3 u Katastrálního úřadu pro Královéhradecký kraj, Katastrálního pracoviště v H., a další majetkové položky v rozsudku blíže specifikované. Žalovanému uložil povinnost zaplatit žalobkyni na vypořádací podíl 964 968,80 Kč. Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení vzniklých účastníkům i státu.

2. Své rozhodnutí založil na níže uvedených skutkových zjištěních a právních závěrech významných z hlediska obsahu podaného dovolání a rozhodnutí dovolacího soudu.

3. Manželství účastníků uzavřené 23. 7. 2004 bylo rozvedeno rozsudkem Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 2. 6. 2016, č. j. 12 C 29/2016-13, který nabyl právní moci 29. 6. 2016.

4. Účastníci uzavřeli jako kupující dne 23. 3. 2006 (tedy v době trvání manželství) kupní smlouvu se statutárním městem H. jako prodávajícím, jejímž předmětem byla bytová jednotka číslo 1386/1 v budově č. p. 1, stojící na pozemku parc. č. st. 2, a k ní přináležející spoluvlastnický podíl o velikosti 714/14244 na společných částech budovy č. p. 1 a spoluvlastnický podíl o velikosti 712/14244 na pozemku parc. č. st. 2, vše v k. ú. P. a obci H., zapsané na LV č. 3 u Katastrálního úřadu pro Královéhradecký kraj, Katastrálního pracoviště v H (dále rovněž jako „byt" či „předmětný byt"). Jelikož účastníci řízení nabyli byt společně za trvání manželství, je součástí jejich zaniklého společného jmění manželů (dále rovněž jako „SJM" či „společné jmění").

5. Při vypořádání této položky (bytu) rozhodl soud prvního stupně o aplikaci tzv. disparity podílů účastníků, a to v poměru 70 % ve prospěch žalovaného a 30 % ve prospěch žalobkyně. Přihlédl k tomu, že byt byl přidělen žalovanému na základě rozhodnutí Posádkové správy H. ze dne 4. 1. 1971, č. j. 1/vým.1971, a to podle § 26 zákona č. 41/1964 Sb., o hospodaření s byty, a předán žalovanému podle dohody o odevzdání a převzetí bytu ze dne 18. 1. 1971. Žalovaný užíval byt na základě nájemní smlouvy i v době uzavření manželství se žalobkyní (tedy k 23. 7. 2004). Až následně jej účastníci nabyli do společného jmění v důsledku privatizace bytů v H., a to kupní smlouvou ze dne 23. 3. 2006 uzavřenou se statutárním městem H. Zohlednil, že žalovaný se zasloužil o přidělení bytu v roce 1971, následně jej řádně užíval více než 30 let před uzavřením manželství, a jen proto mohli účastníci nabýt byt do SJM.

6. Pro účely vypořádání SJM vyšel soud z ceny bytu v době jeho rozhodování (17. 4. 2018), avšak z jeho stavu v době zániku společného jmění manželů (29. 6. 2016). Na základě znaleckého posudku zpracovaného Y. Š. ze dne 18. 11. 2017, dodatku ke znaleckému posudku a výslechu znalkyně učiněném při jednání soudu prvního stupně dne 6. 3. 2018 stanovil obvyklou cenu bytu ve výši 2 127 000 Kč.

7. Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací k odvolání obou účastníků rozsudkem ze dne 22. 10. 2018, č. j. 21 Co 200/2018-264, ve znění opravného usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 22. 10. 2018, č. j. 21 Co 200/2018-270, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že do výlučného vlastnictví žalobkyně přikázal majetkové položky blíže specifikované ve výroku I. písm. a) bodech 1.–3. a žalobkyni přikázal k zaplacení dluh ve výši 85 235 Kč vůči P. P. Do výlučného vlastnictví žalovaného přikázal bytovou jednotku číslo 1386/1 v budově č. p. 1, stojící na pozemku parc. č. st. 2, spoluvlastnický podíl o velikosti 714/14244 na společných částech budovy č. p. 1 a spoluvlastnický podíl o velikosti 712/14244 na pozemku parc. č. st. 2, vše v k. ú. P. a obci H., zapsané na LV č. 3 u Katastrálního úřadu pro Královéhradecký kraj, Katastrálního pracoviště v H., a další majetkové položky specifikované ve výroku I. písm. b) pod bodem 3.–8. Dále změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalovanému uložil povinnost zaplatit žalobkyni na vypořádací podíl 970 413,70 Kč do 30 dnů od právní moci rozhodnutí. Rozhodl také o náhradě nákladů řízení vzniklých před soudy obou stupňů účastníkům řízení i státu.

8. Odvolací soud se ztotožnil se závěry soudu první stupně, že byt je součástí SJM účastníků řízení, a o jeho přikázání do výlučného vlastnictví žalovaného. Považoval také za správné závěry o disparitě podílů účastníků řízení při vypořádání této majetkové položky. Poznamenal, že žalovanému svědčí převážná zásluha na nabytí bytu, protože jej účastníci nabyli do SJM na základě kupní smlouvy uzavřené v rámci privatizace bytového fondu v H., přičemž žalovaný byl nájemcem (dříve uživatelem) bytu již od roku 1971. Jelikož žalovaný plnil všechny povinnosti nájemce řádně po celou dobu trvání nájmu, podstatně se zasloužil o možnost nabýt byt do společného jmění na základě jeho privatizace. Přihlédl také k době, po kterou žalovaný užíval byt jako nájemce v porovnání s dobou mezi uzavřením manželství a nabytím bytu do společného jmění manželů (žalovaný užíval byt od 18. 1. 1971, účastníci řízení uzavřeli manželství dne 23. 7. 2004 a kupní smlouvu, kterou nabyli vlastnické právo k bytu, uzavřeli 23. 3. 2006).

9. K ceně bytu uvedl, že „jako správné převzal zjištění okresního soudu, že bytová jednotka účastníků měla ke dni 29. 6. 2016, tedy v době zániku společného jmění manželů, cenu 2 127 000 Kč.“

II.
Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), a v němž uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř. Namítá, že rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na právních otázkách, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu o aplikaci disparity podílů v případě vypořádání bytu. K disparitnímu vypořádání je možné přistoupit pouze v případě, že zvýšené úsilí jednoho z manželů vedlo k nabytí a udržení majetku značné hodnoty (v této souvislosti odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3843/2016, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004). Tomuto hledisku ovšem neodpovídá skutečnost, že žalovaný byl od roku 1971 nájemcem bytu. Je nutné přihlédnout i k tomu, že byt byl zakoupen až za trvání manželství a i žalobkyně vynaložila na pořízení bytu své finanční prostředky. Rovněž o byt řádně pečovala. Na druhou stranu nebylo v řízení prokázáno, že by zanedbávala péči o společnou domácnost či se jakýmkoliv způsobem chovala v rozporu s dobrými mravy.

11. V dovolání napadá rovněž závěry odvolacího soudu vztahující se k ocenění bytu. Odvolací soud uvedl, že převzal jako správné zjištění nalézacího soudu, že byt měl ke dni 29. 6. 2016, tedy ke dni zániku SJM, cenu 2 127 000 Kč. Podle ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4193/2017) má soud vyjít při stanovení ceny věci pro účely vypořádání SJM z ceny v době jejího vypořádání, avšak ze stavu v době zániku SJM. Vyšel-li odvolací soud z ceny bytu v době zániku SJM, je jeho postup v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu. Žalobkyně nesouhlasí také se způsobem, jakým byla obvyklá ceny bytu zjištěna. Soud vyšel ze znaleckého posudku zpracovaného Y. Š., přičemž se však dostatečně nevypořádal s dalšími provedenými důkazy naznačujícími, že obvyklá cena bytu je vyšší než cena stanovená znaleckým posudkem (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2003, sp. zn. 22 Cdo 465/2003).

12. Navrhuje, aby rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

13. Žalovaný se ve vyjádření k dovolání ztotožňuje s rozsudkem odvolacího soudu. Považuje za správný závěr odvolacího soudu, že v poměrech projednávané věci byly při vypořádání bytu dány okolnosti odůvodňující rozhodnout o disparitě podílů ohledně této majetkové položky. Poukazuje na skutečnost, že žalovaný byl od roku 1971 nájemce (dříve uživatelem) bytu a tím, že plnil řádně povinnosti vyplývající z nájemní smlouvy, podstatně se zasloužil o to, že účastníci řízení mohli nabýt byt do SJM na základě jeho privatizace. Rozhodnutí odvolacího soudu je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu. Námitky žalobkyně směřující do výše obvyklé ceny bytu představují polemiku se skutkovými zjištěními odvolacího soudu, které však nelze v dovolacím řízení zpochybnit žádným dovolacím důvodem. Navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání žalobkyně jako nepřípustné odmítl.

III.
Přípustnost dovolání

14. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

15. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

16. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

17. Dovolání je zčásti přípustné, neboť rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení právní otázky ocenění věci tvořící součást SJM pro účely jeho vypořádání soudem při aplikaci zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také jako „o. z.“), která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.
Důvodnost dovolání

18. V řízení o vypořádání SJM dovolací soud zkoumá přípustnost dovolání ohledně každé vypořádávané položky zvlášť. Skutečnost, že ve vztahu k některé z vypořádávaných položek je dovolání přípustné, neznamená, že je dovolání přípustné bez dalšího i proti těm částem rozsudku odvolacího soudu, které se týkají jiných položek, a že dovolací soud je již jen z tohoto důvodu oprávněn přezkoumat celé rozhodnutí [srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2537/2013, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 932/2016, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4370/2016, publikovaný pod č. 63/2019 Sb. rozh. obč. (dále také „R 63/2019“),, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017, tato a další níže uvedená rozhodnutí dovolacího soudu jsou dostupná na webových stránkách Nejvyššího soudu – www.nsoud.cz].

19. Podle § 3028 odst. 1, 2 o. z. se tímto zákonem řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti. Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

20. Jelikož k zániku SJM došlo v posuzované věci po 1. 1. 2014, a až po účinnosti o. z. vzniklo účastníkům právo domáhat se vypořádání společného jmění rozhodnutím soudu (§ 736 věta první, § 740 a § 765 odst. 2 o. z.), podléhá režim jeho vypořádání soudem příslušným ustanovením o. z. (zejména § 736 a násl. o. z.) [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2020/2018].

21. K uplatnění disparity podílů v případě vypořádání bytu:

22. V rozsudku ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 6109/2017 (R 63/2019), Nejvyšší soud přijal a odůvodnil závěr, že i v poměrech o. z. může soud při vypořádání SJM rozhodnout o tzv. disparitě (nerovnosti) podílů. Uvedl, že tomuto závěru jednoznačně nasvědčují kritéria uvedená v § 742 odst. 1 o. z., k nimž je soud povinen při vypořádání přihlédnout. Poznamenal, že disparita se může podle konkrétních okolností případu vztahovat na veškeré položky náležející do SJM či jen na některé z nich (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2914/99). Nejvyšší soud v usnesení ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 22 Cdo 2362/2018, dále vyložil, že judikatura vztahující se k disparitě podílů v poměrech zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též „obč. zák.“), je s ohledem na obdobný účel i obdobnou právní úpravu obecně v zásadě použitelná i v poměrech zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

23. Z judikatury dovolacího soudu se v souvislosti s odklonem od principu rovnosti podílů (tzv. disparitou podílů) podává, že podíly bývalých manželů při vypořádání SJM nemusí být v zásadě totožné, nýbrž mohou být modifikovány dohodou manželů či soudem v rámci soudního vypořádání SJM [k možnosti smluvní modifikace srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2000, sp. zn. 22 Cdo 726/99 (uveřejněný v časopise Právní rozhledy, 2000, č. 11, s. 522), k možnosti zákonné modifikace srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2433/99, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2055/2011].

24. Soudní odklon od principu rovnosti podílů je postupem, který musí být opodstatněn konkrétními okolnostmi (srovnej např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2008, sp. zn. 22 Cdo 3174/2007). Určení výše disparity vypořádacích podílů je na úvaze soudu, při které musí soud zohlednit veškeré relevantní okolnosti projednávané věci (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004, uveřejněný v časopise Právní rozhledy, 2006, č. 4, s. 152).

25. V rozsudku ze dne 20. 4. 2016, sp. zn. 22 Cdo 5384/2015, Nejvyšší soud uvedl, že důvodem vedoucím k disparitě vypořádacích podílů mohou být negativní okolnosti v manželství, jakož i zohlednění principu zásluhovosti, případně i další okolnosti nastalé v projednávané věci.

26. Základní tezí při uplatnění principu zásluhovosti je, že odklon od rovnosti podílů manželů je namístě jenom za situace, kdy zvýšené úsilí jednoho z manželů zajistilo nabytí a udržení majetku značné hodnoty [srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004 (uveřejněný v časopise Právní rozhledy, 2006, č. 4, s. 152)].

27. V rozsudku ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011 (uveřejněném v časopise Právní rozhledy, 2014, č. 3, s. 109), Nejvyšší soud vyložil, že „pokud jeden z manželů pečuje řádně o společnou domácnost, přichází do úvahy disparita podílů jen v případě mimořádných zásluh druhého manžela o nabytí společného majetku. Jestliže druhému z manželů nelze vytýkat nedostatek péče o rodinu a – v mezích jeho možností – o společný majetek, je rozhodnutí o disparitě naprosto výjimečné a musí být odůvodněno mimořádnými okolnostmi daného případu. Jinak je tomu ovšem v případě, kdy jeden z manželů své povinnosti týkající se rodiny a společného majetku bez důvodu přijatelného z hlediska dobrých mravů zanedbával; pak je namístě rozhodnout o disparitě podílů“ [srov. také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3000/2011 (uveřejněný v časopise Právní rozhledy, 2013, č. 5, s. 186), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2013, sp. zn. 22 Cdo 3976/2011 (uveřejněný v časopise Soudní rozhledy, 2013, č. 6, s. 220)].

28. V usnesení ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 22 Cdo 5228/2015, Nejvyšší soud poznamenal, že shora uvedené závěry o disparitě podílů při uplatnění principu zásluhovosti byly přijaty za situace, ve které se jednalo o majetek nabývaný v průběhu manželství na straně jedné a výkon osobní péče o rodinu na straně druhé. Netýkaly se však posouzení disparity například v případech, ve kterých došlo k rozšíření společného jmění o majetek, který měl některý z manželů již před uzavřením manželství jako majetek výlučný. K tomu dále dodal, že „odborná literatura v této souvislosti zdůraznila, že je třeba odlišovat situace, kdy k nabytí majetku značné hodnoty došlo díky činnosti některého z manželů za trvání manželství a kdy nabytí majetku značné hodnoty došlo díky činnosti některého z manželů ještě před vznikem manželství. Zatímco v prvním případě se zdůrazňuje, že i s ohledem na (morální či jinou) podporu prvního manžela druhým z manželů budou důvody disparity spíše výjimečného charakteru, oproti tomu v druhém případě se disparita podílů uplatní spíše. Tatáž odborná literatura pak zdůraznila nutnost přihlížet ke všem okolnostem případu a posuzovat každý případ individuálně [srovnej např. DVOŘÁK, J. – SPÁČIL, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2011, str. 240 a násl. nebo KRÁLÍK, M. Judikatura Nejvyššího soudu: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). Soudní rozhledy, 2012, č. 11-12, str. 383 a násl.].“

29. Dovolací soud přezkoumá naplnění podmínek pro odklon od principu rovnosti podílů při vypořádání SJM jen z toho pohledu, zdali jsou relevantní úvahy soudů nižších stupňů řádně odůvodněny a nejsou-li zjevně nepřiměřené (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2009, sp. zn. 22 Cdo 3636/2008, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 22 Cdo 5228/2015, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2018, sp. zn. 22 Cdo 2362/2018).

30. V poměrech posuzované věci považuje dovolací soud úvahu odvolacího soudu o disparitě podílů při vypořádání předmětného bytu za řádně odůvodněnou a tuto úvahu neshledává jako zjevně nepřiměřenou. Je nutné zohlednit, že byt byl přidělen žalovanému na základě rozhodnutí Posádkové správy H. ze dne 4. 1. 1971, č. j. 1/vým.1971, a to podle § 26 zákona č. 41/1964 Sb., o hospodaření s byty, a byl žalovanému předán na základě dohody o odevzdání a převzetí bytu ze dne 18. 1. 1971. Žalovaný užíval byt na základě nájemní smlouvy i v době uzavření manželství se žalobkyní (tedy k 23. 7. 2004) a následně jej nabyli účastníci řízení do SJM na základě privatizace bytů v H., a to kupní smlouvou ze dne 23. 3. 2006 uzavřenou se statutárním městem H. Žalovaný se tedy zasloužil o přidělení bytu v roce 1971 a následně jej užíval před uzavřením manželství více než 30 let, na základě čehož mohli účastníci řízení nabýt byt do společného jmění. K nabytí bytu do společného jmění účastníků řízení tedy došlo i s ohledem na jednání žalovaného ještě před vznikem manželství. Pokud odvolací soud uzavřel, že v posuzované věci je dán důvod pro disparitu podílů při vypořádání této položky, je jeho rozhodnutí založeno na právní otázce, při jejímž řešení se odvolací soud neodchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu ve smyslu § 237 o. s. ř. Dovolání tak není v této části přípustné.

31. Ke stanovení ceny věci tvořící společné jmění manželů pro účely jeho vypořádání provedeného na základě zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník:

32. Dovolatelka dále nesouhlasí s postupem odvolacího soudu při stanovení ceny bytu pro účely vypořádání SJM. Odvolací soud uvedl, že jako správné převzal zjištění soudu prvního stupně, že byt měl ke dni 29. 6. 2016, tedy v době zániku SJM, cenu 2 127 000 Kč. Z této částky odvolací soud rovněž vyšel při stanovení vypořádacího podílu.

33. Žalobkyně v této souvislosti poukazuje na rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, podle které se při stanovení ceny věci pro účely vypořádání SJM vychází z ceny věci v době vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku SJM (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4193/2017). Vyšel-li odvolací soud z ceny bytu ke dni 29. 6. 2016 jakožto dni zániku SJM, je jeho rozhodnutí založeno na právní otázce, při jejímž řešení se odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu ve smyslu § 237 o. s. ř., a spočívá na nesprávném právním posouzení podle § 241a odst. 1 o. s. ř.

34. Tato námitka přípustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. zakládá, neboť rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení právní otázky ocenění věci tvořící součást SJM pro účely jeho vypořádání soudem, která v rozhodování dovolacího soudu dosud v poměrech o. z. nebyla vyřešena.

35. Při určení ceny věci tvořící součást vypořádávaného SJM je rozhodující cena obvyklá. Tento závěr vyplývá již z § 492 odst. 1 věty druhé o. z., podle kterého se cena věci určí jako cena obvyklá, ledaže je něco jiného ujednáno nebo stanoveno zákonem. Na základě uvedeného jsou tedy i nadále uplatnitelné závěry ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu řešící otázku stanovení věci tvořící součást SJM vypořádávaného podle obč. zák., podle kterých podkladem pro vypořádání může být jen obvyklá cena věci, tj. cena, které by bylo dosaženo při prodeji obdobné věci ve stejné době a v obvyklém obchodním styku. Jinými slovy jde o cenu, za kterou by určitou věc bylo možno v určitém čase reálně prodat nebo koupit (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2011, sp. zn. 22 Cdo 4532/2010, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2433/99). Ke stejným závěrům se přiklání i odborná literatura [srov. MELZER F., TÉGL P. a kol. Občanský zákoník – velký

komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 584, či HRUŠÁKOVÁ M. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 345].

36. Další zásadní otázkou je, ke kterému okamžiku má být cena věci, jež je předmětem vypořádání, určena. Obč. zák. tuto otázku přímo neřešil. Podle rozhodovací praxe dovolacího soudu se při stanovení ceny věci pro účely vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, resp. společného jmění manželů, vycházelo z ceny věci v době vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku majetkového společenství manželů (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. 2 Cdon 2060/97, publikovaný pod č. 11/2001 Sb. rozh. obč., či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2014, sp. zn. 22 Cdo 367/2013). Tato zásada byla vyjádřena již ve stanovisku občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR k výkladu ustanovení občanského zákoníku o bezpodílovém spoluvlastnictví, publikované pod č. 42/1972 Sb. rozh. obč. (dále též jen „R 42/1972“). Nejvyšší soud ČSR ve shora uvedeném stanovisku uvedl, že „je tedy pro vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví rozhodnou nejen ta skutečnost, že určitá věc v době jeho zániku jako společná existovala, ale i to, v jakém stavu věc byla (např. její kvalita, stáří, míra opotřebení apod.). Tento stav je rozhodným i pro ocenění věci, přičemž ovšem třeba vycházet z cen odpovídajících – ať již podle obecně závazných cenových předpisů, či vývoje cen věcí – cenám platným v době, kdy se provádí vypořádání. Jinak by byl jeden z manželů neodůvodněně zvýhodněn nebo znevýhodněn proti druhému, pokud by např. jenom v důsledku změny cenového předpisu se zvýšila cena rodinného domku nebo v důsledku snížené poptávky klesla cena ojetého osobního automobilu“. Toto judikatorní pravidlo však nebylo absolutizováno a v judikatuře byla formulována řada četných výjimek umožňujících v určitých případech prolomení tohoto základního principu oceňování (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 2. 2008, sp. zn. 22 Cdo 3285/2007, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 31 Cdo 2036/2008, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1160/2013, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3779/2014, publikované pod č. 103/2015 Sb. rozh. obč., k jednotlivým výjimkám zohledňujícím změnu ceny věci srov. i MELZER F., TÉGL P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 585 a násl.).

37. Ani o. z. neřeší otázku parametrů rozhodných pro určení ceny vypořádávané věci výslovně.

38. Podle § 740 o. z. nedohodnou-li se manželé o vypořádání, může každý z nich navrhnout, aby rozhodl soud. O vypořádání rozhoduje soud podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění.

39. Pouhý gramatický výklad tohoto ustanovení naznačuje, že i nadále by měl být pro ocenění věci při vypořádání SJM rozhodující stav v době zániku tohoto majetkového společenství. Jazykový výklad však představuje pouze prvotní přiblížení k aplikované právní normě, a je tedy pouhým východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu, k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd. (srov. například nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97, uveřejněný pod č. 30/1998 Sb., nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03, uveřejněný pod č. 280/2006 Sb., či nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 87/06).

40. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení výslovně uvádí, že se navrhuje „převzít dosavadní právní úpravu s výslovným ustanovením, že pro rozhodnutí soudu je rozhodný stav v době, kdy nastaly účinky toho kterého právního důvodu vypořádání. Pokud ale jde o ceny jednotlivých součástí společného jmění, rozhodným bude stav v době rozhodování soudu.“

41. Je důležité zohlednit, že v období mezi zánikem (zúžením) a vypořádáním společného jmění (např. rozhodnutím soudu) může dojít ke zhodnocení i znehodnocení věci. Znehodnocení věci může nastat jejím užíváním nebo na základě dalších skutečností, např. jejím zatížením právními závadami, vlivem jednání třetí osoby, působením náhody atd.

42. Podle § 736 věty druhé o. z. dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně. Přiměřená aplikace znamená, že se pravidla o společném jmění použijí jen potud, pokud ještě odpovídají změněnému účelu majetkového společenství. Například je možné aplikovat pravidla o správě společného jmění (viz § 714 o. z., srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3450/2009). Z toho plyne, že zaniklé (zúžené) společné jmění je nadále nedílným majetkovým společenstvím, která trvá až do okamžiku jeho vypořádání (srov. rovněž MELZER F., TÉGL P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 553.). Lze tedy dovodit, že spoluvlastníky věci jsou až do okamžiku vypořádání společného jmění oba manželé, kteří by tedy zásadně společně měli nést důsledky zhodnocení či znehodnocení věci (nastalého např. působením náhody či vlivem jednání třetí osoby). Až vypořádáním dochází k nabytí výlučného vlastnického práva k věci jedním z bývalých manželů, tedy až od tohoto okamžiku nabývá ten z manželů, komu je věc přikázána, plnou majetkovou hodnotu a může s věcí disponovat bez ohledu na druhého z bývalých manželů.

43. Základním smyslem vypořádání společného jmění je spravedlivé a zásadně rovné rozdělení součástí tvořících společné jmění (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011). Tomuto principu nejlépe odpovídá pravidlo, že při zjištění ceny věci tvořící vypořádávané SJM je třeba zásadně vycházet z obvyklé ceny věci v době rozhodování soudu stanovené s ohledem na stav této věci k okamžiku vypořádání SJM (tedy ke stejnému okamžiku), a to právě z toho důvodu, že spoluvlastníky věci jsou až do okamžiku vypořádání SJM oba manželé, kteří by zásadně společně měli nést důsledky zhodnocení či znehodnocení věci. V této souvislosti lze § 740 věty druhá o. z. ve spojení s důvodovou zprávou interpretovat tak, že stavem, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku SJM, se rozumí základní rozsah součástí vypořádávaného SJM, a nikoliv faktický stav věcí tvořících toto majetkové společenství (srov. PETROV J., VÝTISK M., BERAN V. Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 781).

44. Lze tedy uzavřít, že vypořádává-li soud SJM zaniklé (zrušené či zúžené) na základě příslušných ustanovení o. z., je třeba zásadně vyjít z obvyklé ceny věci v době rozhodování soudu stanovené s ohledem na stav této věci k okamžiku vypořádání SJM (srov. PETROV J., VÝTISK M., BERAN V. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 817).

45. K uvedenému závěru vedou Nejvyšší soud i častá zjištění, podle kterých dosavadní oceňovací pravidlo vedlo v praxi k tomu, že se jen velmi obtížně dařilo zjišťovat faktický stav věci ke dni zániku SJM, především v déle probíhajících řízeních. R 42/1972, které zásadu ocenění podle stavu ke dni zániku SJM formulovalo, vycházelo z praxe oceňování podle oceňovacích předpisů, nikoliv podle obvyklých cen, kdy se ani žádný zásadní cenový pohyb neočekával. Konečně judikatura Nejvyššího soudu výslovně ve vztahu k dluhům rovněž zohledňuje jejich výši (stav) nikoliv ke dni zániku SJM, ale ke dni rozhodování soudu (R 63/2019).

46. Ve srovnání lze jistě přiměřeně přihlédnout i k východiskům vypořádání podílového spoluvlastnictví přikázáním společné věci za náhradu. Judikatura Nejvyššího soudu dovodila, že pro určení přiměřené náhrady je zásadně rozhodující cena věci v době jejího vypořádání (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu 30. 1. 2019, sp. zn. 22 Cdo 4556/2018). Dovolací soud si je vědom, že ke zrušení (a současně i vypořádání) podílového spoluvlastnictví, na rozdíl od SJM, dochází rozhodnutím soudu, shodně se ale u obou právních institutů výlučným vlastníkem vypořádávané věci stává spoluvlastník (jeden z manželů) až právní mocí rozsudku. Tedy až tento okamžik by měl být rozhodující pro zjištění stavu a následně i ceny vypořádávané věci.

47. Uvedené závěry činí Nejvyšší soud s vědomím, že ve specifických případech a s přihlédnutím k individuálním okolnostem může požadavku spravedlivého řešení více odpovídat potřeba zohlednění stavu vypořádávané věci v době zániku SJM. Tak tomu bude např. v situaci, kdy dojde ke zhoršení

stavu věci, který je přičitatelný tomu z manželů, kterému bude věc přikázána (srov. MELZER F., TÉGL P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 592).

48. Odvolací soud v poměrech projednávané věci uvedl, že cenu bytu soud zjišťoval k datu 29. 6. 2016, a proto jako správné převzal zjištění soudu prvního stupně, že byt měl ke dni 29. 6. 2016, tedy k okamžiku zániku společného jmění účastníků řízení, cenu 2 127 000 Kč. Z uvedeného je zřejmé, že již jen z tohoto důvodu spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř., protože je třeba při ocenění věci tvořící společné jmění manželů vypořádávaného podle o. z. vyjít z ceny věci v době rozhodování soudu, a to zásadně s ohledem na stav této věci k okamžiku rozhodování soudu o vypořádání společného jmění manželů.

49. Nad rámec shora uvedeného dovolací soud poznamenává, že závěr odvolacího soudu, že cena bytu ke dni 29. 6. 2016 (k okamžiku zániku společného jmění manželů) je 2 127 000 Kč, nemá oporu v provedeném dokazování. Znaleckým posudkem vypracovaným dne 18. 11. 2017 byla stanovena obvyklá cena bytu ke dni vypracování znaleckého posudku (18. 11. 2017), a to podle stavu věci ke dni zániku manželství (29. 6. 2016) na 2 127 000 Kč. Na těchto závěrech znalkyně setrvala rovněž při jednání soudu prvního stupně konaném dne 6. 3. 2018. V dodatku ke znaleckému posudku ze dne 4. 9. 2018 stanovila znalkyně tržní cenu bytu k 18. 11. 2017 podle stavu nemovitosti k 18. 11. 2017 rovněž na 2 127 000 Kč. Tyto závěry potvrdila také při jednání odvolacího soudu konaném 17. 10. 2018. Z uvedeného je zřejmé, že závěr odvolacího soudu o obvyklé ceně nemovitosti ke dni 29. 6. 2016 podle stavu k témuž dni nemá oporu ve shora uvedených důkazech ani v dalších důkazech provedených odvolacím soudem či soudem prvního stupně.

50. Nejvyšší soud s ohledem na výše uvedené rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Jelikož důvody, pro které Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu, platí také pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.). Propojení zkoumané části výroku rozhodnutí odvolacího soudu s částí výroku, která přezkoumání nepodléhá, se při rozhodnutí o dovolání projevuje v tom, že shledá-li dovolací soud důvody pro zrušení přezkoumávaného výroku, zruší současně i výrok, který přezkoumávat nelze (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2008, sp. zn. 22 Cdo 3307/2006).
51. V rámci dalšího řízení jsou soudy obou stupňů vázány právním názorem dovolacího soudu (§ 243g odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř.).